

پایگاه نشر دانشگاه تهران - انتشارات
رشته‌های علوم انسانی، اجتماعی، حقوقی و اقتصادی
۶۶۱ - انتشارات دانشگاه تهران، تهران، جمهوری اسلامی ایران
تلفن: ۷۷۷۷ - پ. م. ک: ۱۴۱۷۹-۰۰۹۹
کتاب: ۹۶۴-۷۷۷۷

کندوکاوی در پاره‌ای از واژه‌های شاهنامه

۱۳۸۸ خورشیدی

۹۶۴-۷۷۷۷

کتاب

نوشته‌ی
دکتر میرجلال‌الدین کزازی

جلیل وفاکرمانشاهی

شاهنامه، نامی روزگار و تاریخ است و بسیاری
فزونتر و گرانتر از آن که آن را تنها شاهکاری ادبی بدانیم؛ رزم‌نامه‌ای
بزرگ و استوار، پرزن و رشک و درنگ و بیگری، یاد، همای و
هیبت‌گویی برای آن، در رزم‌نامه‌های ایران است. دامنه‌ی کارکرد
شاهنامه در ادبیات فارسی، از زمان پیدایش آن تاکنون، بسیار
زیاد بوده و با توجه به اهمیت و جایگاه آن در ادبیات فارسی و
آفریده‌های هنری و ادبی ایران، این کتاب را می‌توان به گونه‌ای
نامه‌نامه‌ی شاهکاری، استوار و پرزن و رشک و بیگری و روزگار آفرین
به گونه‌ای که اگر بخوانیم، به هر روزی از آن با نام‌های دیگر نامور
پسندیم. آن نامه‌نامه‌ی سینه‌ی سینه‌ی ایرانیان است که می‌تواند بود، نه
شاهکاری ادبی، هم از این رو است که من هیچ آفریده‌ای ادبی و فرهنگی را
در پاره‌ای گسی نمی‌نامم که در شاهنامه سر منش و فرهنگ
مردمان کارساز آفریده شده باشد. این کتابها سالها در جهان
آن، استوار و پیدای، آفریننده و پرزن و رشک و بیگری که
از پیدایش و پیدایش آن می‌تواند بود، نه

درآمد

نوشته دکتر میرجلال‌الدین کزازی

شاهنامه، نامهی ورجاوند و بی‌مانند فرهنگ و منش ایرانی است و بسیار فزون‌تر و فراتر از آن‌که آن را تنها شاهکاری ادبی بدانیم، رزم‌نامه‌ای سترگ و ستوار، برین و بشکوه که در مہینگی پیکره و بہینگی پیام، همال و ہمسنگی برای آن، در رزم‌نامه‌های جهان نمی‌توان یافت. دامنه‌ی کارکرد و اثرگذاری شاهنامه، در پهنه‌ی فرهنگ و اندیشه و منش ایرانی، بسیار ژرف‌تر و گسترده‌تر و ماندگارتر از اثری است که شاهکاری ادبی و آفریدہ‌ای هنری می‌تواند نهاد. شاهنامه که بی‌هیچ گمان و گزافہ شاہ نامہ‌هاست، شاهکاری است فرهنگساز و منش‌پرور و روزگارآفرین؛ بہ‌گونه‌ای کہ اگر بخواہیم، بہ ہر روی و رای، آن را با نامہ‌ای دیگر نامور بسنجیم، آن نامہ نامہ‌ای سپند و مینوی چون اوستا می‌تواند بود، نہ شاهکاری ادبی. ہم از این‌روست کہ من ہیچ آفریدہ‌ای ادبی و فرهنگی را در پهنه‌ی گیتی نمی‌شناسم کہ بہ‌اندازہ‌ی شاهنامہ بر منش و فرهنگ مردمان کارساز افتادہ باشد و از زمان پیدایی، صدها سال بر دل و جان آنان، استوار و پایدار، اثر نهادہ باشد. ایرانیان شاهنامہ را، در ہزار سالی کہ از پیدایی و پدیدآیی آن می‌گذرد، تنها نخواندہ‌اند و از زبان گرم و گیرای

فهرست

۵	درآمد (نوشته‌ی دکتر میر جلال‌الدین کزازی)
۱۱	پیش درآمد
۱۳	«خویشکاری» در: «شاهنامه‌ی کهن»
۵۵	نامی در شاهنامه: کُنْدَرُو
۸۵	بیتی از «دقیقی» در «بلور کلام فردوسی»
۱۰۷	باید گریست... «بایسته است گریستن»
۱۱۷	گفتاری درباره‌ی واژه‌ی «زاو» در شاهنامه‌ی فردوسی
۱۲۵	بوسه چاک
۱۳۱	گفتاری درباره‌ی واژه‌ی دَخْش...
۱۳۷	گفتاری درباره‌ی واژه‌ی راز
۱۴۱	بن‌بست اندیشه
۱۴۹	روزنه
۱۵۷	گردگاه
۱۶۹	درخت، نمادی شکوهمند در اسطوره
۱۹۷	نقد و نظر درباره‌ی واژه‌های شاهنامه‌ی فردوسی
۲۰۷	نام‌گذاری نوزاد در شاهنامه‌ی فردوسی
۲۰۹	طوس (توس)
۲۱۳	نمایه

در این زمینه، در آثار دکتر سید علی حسینی، به تفصیل به این موضوع پرداخته شده است.

در این زمینه، در آثار دکتر سید علی حسینی، به تفصیل به این موضوع پرداخته شده است.

پیش درآمد

دریافت درست از مفهوم و معنای واژه‌هایی که در شاهنامه‌ی فردوسی به کار رفته و ناشناخته مانده‌اند کاری است سزاوار که بایسته بود ویراستاران گران قدر شاهنامه در نسخه‌هایی که به چاپ سپرده‌اند با عنایت ویژه به ظرفیت موجود در هر واژه، آن را مورد توجه قرار می‌دادند.

در این زمینه توجه به هرمنوتیک (تاویل متن) می‌تواند راز انس همیشگی مردم ما را با شاهنامه‌ی فردوسی بهتر بیان کند و ما را در شناخت بیشتر این اثر بزرگ یاری دهد.

گستره‌ی زبان فارسی با گویش‌های بسیار متنوع آن ایجاب می‌کند که واژه‌های این میراث گران سنگ از رهنمودهای گره‌گشا برخوردار باشد.

مکتب هرمنوتیک دریچه‌ای گشوده تا استادان توجهی ویژه به متن و تغییرات واژه‌های آن در گذر زمان داشته باشند. شناخت بهتر و دریافتن ظرفیت‌های یک واژه از سوی، افق دید خواننده را وسیع‌تر، و از سوی دیگر، به نوشته‌های نویسنده یا سراینده نظم می‌بخشد.

این مجموعه شامل اشاره‌هایی است به کجروی‌های ویراستارانی که